

מאמר מערכת

לשוב אל הארץ ואל מצוותיה

מצוות התלויות בארץ, הם הביטוי היותר גדול לשיבת ישראל לארצו, אחרי אלפיים שנות גלות. המצוות אשר לא היינו מורגלים להם הופכות למציאות חיה בארצנו. כל עניני הפרשת תרומות ומעשרות מפירותיה של הארץ, ההקפדה על עניני כלאיים, וחידוש קיום מצוות שמירת השמיטה.

הגמ' בקידושין ול"ו ע"ב) כותבת "כל מצווה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ ובחוץ לארץ", למעמיק בדבר יראה שארץ ישראל אינה רק מקום לקיום מצוות נוטספות על שאר המצוות הכלליות אלא יסוד כל המצוות כולן מצד עניינם הפנימי הוא בארץ, "ושמתם את דברי אלה" (דברים, י"א, י"ח), - אף לאחר שתגלו היו מצויינין במצות, הניחו תפילין עשו מזוזה, כדי שלא יהו עליכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר (ירמיהו, ל, כ) "הציבי לך ציונים". (רש"י, שם).

"ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות" (כלים פ"א מ"ז). וקדושתה קדושת עולם "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה" (דברים י"א י"ב). "ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף, שנאמר: עד לא עשה ארץ וחוצות" (תענית י' ע"א). לקדושה זו שני צדדים צד סגולי וצד בחירי. הצד הסגולי, קיים לנצח, ומוליד את חיבת הארץ וחיוב הדירה בה, ומשפיע בצורה נסתרת על קשר ישראל לארצו ועל יכולתו להוציא עצמו לפועל בארצו.

הזיקה בין שיבה אל הארץ תשובה למצוות התשובה באה לידי ביטוי בדבריו של הרב קוק זצ"ל באורות התשובה "...הארת התשובה ישנה בישראל, התעוררות חפצה של האמה לשוב אל ארצה, אל מהותה אל רוחה ואל תכונתה- באמת אור של תשובה יש בה. באמת הדבר מתבטא בבטויה של תורה 'ושבת עד ה' אלוהיך' כי תשוב אל ה' אלוהיך'..." (אורות התשובה פי"ז, ב).

וכבר מחה נמרצות האורח חיים הק' על הצורך הדחוף לעלות ולהתיישב בארץ ועל כך שאורך הגלות מעכב את הגאולה:

כי ימוך אחיך וגו' פרשה זו תרמוז ענין גדול, והערה ליושבי תבל, כי ימוך על דרך אומרו (קהלת י, יח) בעצלתים ימך המקרה, ואמרו ז"ל (מגילה יא) עשיתם לאותו שנאמר בו (תהלים קד, ג) המקרה במים עליותיו, מך, כי כשהתחתונים מטין מדרך הטוב מסתלקים ההשפעות, ומתמסכן עמוד הקדושה, כי העיקר תלוי בהתחתונים: ...והגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שלחן אביכם, ומה יערב לכם החיים בעולם, זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב לשלחן אביכם, הוא אלהי עולם ברוך הוא לעד, וימאס בעיניו תאוות הנדמים ויעירם בחשק הרוחני, גם נרגש לבעל נפש כל חי עד אשר יטיבו מעשיהם, ובזה יגאל ה' ממכרו, ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב. (אור החיים ויקרא

כה, כה)

למרות שכיום קיום מצוות התלויות בארץ לא נמצא בהופעתו המלאה והשלמה, חלקן שך המוות התלויות בארץ חיובן בטל, חלקן נעשות כזכר בעלמא, מתוך עקיפת עיקרן ותכליתן, וחלקן חיובן מדרבנן. ברכת הארץ מצטמקת והולכת: "ארץ, ארץ, הכניסי פירותיך, למי את מוציאה פירותיך, לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו?" (כתובות קי"ב ע"א).

אך ב"ה בעת תהליך של שיבת ציון, התשובה לארץ והאחיזה הלאומית בה מתחזקת והולכת, כך מתחזקת ומתעצמת מגמת קיום המצוות בארץ ותודעתם מתרחבת. כי חיי ישראל וארצו מאוחדים, וארצנו היא ארץ חיים. וכשזרימת החיים האלוקיים באומה הישראלית תהיה בשלמות, בקיום כל חטיבותיה הלאומיות.

בדורות של שיבת ציון וקיבוץ גלויות לארצנו, הטילה ההשגחה העליונה על דורנו תפקיד מיוחד, להחיות את הקשר בין עם לארצו, קשר זה בביטוי השלם יוכל לבוא דווקא ע"י חיבור לחקלאות ולמצוות התלויות בארץ.

ערך החקלאות בארצנו נשכח מאיתנו במשך הגלות הארוכה, בשיבתנו לארצנו אנו לא רק מחיים את ארצנו אלא גם את חקלאותנו ובעקבותיה את מצוות התלויות בארץ.

...לדעת את עומק הקדש אשר לגוי הקדוש הזה, אשר בשבתו על אדמת

קדשו גם חקלאותו ובנין ארצו בכל תוצאותיה המעשיות והקרקעיות תוכן

קודש יש להם, ודגל קודש הוא דגלם, ואוצר הקודש, התורה הקדושה... (עין

איה, ברכות עמ' 186)

ישנו קשר עמוק בין שיבת ישראל לארצו, נטיעת אילנות והפרחת החקלאות לתוקפן של מצוות התלויות בארץ. מצוות כשמיטה ויובל ועוד, קשורות לכמות היהודים הנמצאים בפועל בארץ ישראל, ככל שיש יותר יהודים בארץ (רוב היהודים או כולם) כך תוקף המצוות עולה מדרגה של מידת חסידות או דרבנן למצב של חיוב מן התורה, שיבת ישראל לארצו וההשתרשות בארץ היא גופה מביאה להעלאת רמתו הרוחנית של העם וחיזוק תוקף המצוות התלויות בארץ. העיסוק בנטיעות ובבניין הארץ הוא זה אשר מעמיק את קשרנו הרוחני לארץ שמתגלה בקיומם של המצוות התלויות בארץ באופן יותר נרחב.

וכן כתב הרב קוק זצ"ל (עולת ראי"ה ח"א עמ' שג):

ההוד והפאר המיוחד, שיש במצוות התלויות בארץ, כשהן מתקיימות עכשיו בארץ-ישראל על ידינו, ע"י אותו החיל החלוץ ההולך ובונה את ארץ האבות, ומכין אחרית ותקוה יותר חזקה ויותר בהירה לדור יבא, מתגלה הוא לנו מתוך עז הפצנו הפנימי, המפעם בקרב נשמתנו, להעמיד את צביון אומתנו על ארץ אבותינו במלא תארה...לזאת אנחנו שואפים לחדש עלינו ימים קדמונים, כימי עולם וכשנים קדמוניות... כן יביאו אותנו המצוות התלויות בארץ לידי רוממות החיים, שע"פ צורתם השלמה הן נקבעו. וכל אשר נוסף להתבונן במהותן של המצוות התלויות בארץ כולן... כן יגדל בנו החשק לקיים באהבה וביקר את אותו החלק, שאנו יכולים לקיימו בתור זכר לדבר, זכר קדש, זכרון לחיים שלמים, שיבואו לנו בבוא תשועה שלמה לעמנו על אדמתנו לתשועת עולמים.

העמדת ערך זה אינה יכולה להיות מטלה על יחידים אלא על כל הציבור כולו, דווקא בדור שמעמיד את חברות ההזנק ואת העסקי דלא נידי בראש מעייניו, יש צורך לחזור ולהשקיע בשרשי חיבורינו לארץ באדמה שקביעה וקיימא, ככל שנרבה בעיסוק בחיבורינו לארץ ע"י מצוותיה ועבודת אדמתה, כך נרבה בקישורינו הנצחי לארץ, כדברי הרב קוק זצ"ל:

יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם בא רק ממה שאין מודיעים את א"י, את ערכה וחכמתה, ואין מתקנים את חטא המרגלים שהוציאו דבה על הארץ, בתשובת המשקל: להגיד ולבשר בעולם כלו הודה והדרה, קדושתה וכבודה, והלואי שנזכה אחרי כל ההפלות כולן, מצדנו, להביע אף חלק אחד מרבבה מחמדת ארץ חמדה ומהדרת אור תורתה ועלוי אור חכמתה ורוח הקדש המתנוסס בקרבה. (אגרות הראיה ח"א, צו)

הרב קוק בקריאתו התשובה והשלום (עמ' קנד) כותב:

אחים יקרים הכואבים את כאב עמנו, וחשים בכל מלוא נשמתם את הריסותיו ואת צרותיו ועלבונותיו הנוראים, היודעים ברור ששום רפואה ושום הקלה של המצב המחריד של הכלל כולו, לא תתכן שתבא זולת על ידי השיבה אל ערש ילדותנו, אל ארץ הקדושה, לבנותה ולהבנות בה. הגיע הזמן שנבוא לידי המסקנה של כל סיבוכי המחשבות שלנו, לידי ההכרה שסוף כל סוף הראשית והאחרית של מפעלנו הכללי, הטעון כל כך מרץ, כל כך כשרון וכל כך הקרבה עצמית הנדרשת מכולנו, כל אלה הנם נעוצים ומדוחקים עם המפתח הגדול של הגאולה, שהיא התשובה. אמנם ישנם דברים רבים שהם מעכבים את התשובה, ואנחנו חייבים לסלק אותם מקרבנו ולהתגבר עליהם בכל עוז. אבל הדבר שהוא המעכב הראשי... הוא המושג של ציור התשובה, המקושר שלא על פי אמת רק עם דלדול נפש, עם חולשה ורפיון והנמכת עץ החיים - הציור הזה באמת הוא פוגם גם בתוכן התשובה של כל יחיד במדה ידועה, אבל יתר מכל הוא מעכב את התשובה הכללית, שהיא מוכרחת לבוא כעת עם רשמי קוי הגאולה... ובשביל כך הננו חייבים לגלות את הרז הזה, שהתשובה האמיתית של כל ישראל, שהשיבה לארץ ישראל ההולכת ומתגברת בקרבנו היא אחת מחוליותיה הגדולות, היא מוכרחת להיות מוצבת בקרב נפשנו פנימה בצורה של חזיון כביר רב אונים, המוסיף לנו אוצרות של עוז וחיל לקום ברוח אמיץ נגד כל שוטני נפשנו ולהפעים בקרבנו רוח נעלה, של כח יוצר פורה ושוטף בכל הערכים הרוחניים והמעשיים שלנו, בעוז צור ישראל. והתשובה החיה שהיא נובעת לא מנפשות בודדות מרוסקות, אלא מתוך אוצר הנשמה של הכלל כולו, כנסת ישראל המאחדת בקרבה את כל אבריה הרבים והשונים...

הקשיבו נא, אחים יקרים, ושימו את מפתח הזהב הזה, מפתחה של הגאולה האמיתית "התשובה" על לבבכם. ושנת גאולה וישועה, שנת שלום ואהבת אחים נאמנה עלינו, תבוא במהרה בימינו, אמן. (היסוד, גליון ק"ד, ח תשרי תרצ"ה)

וכן בספר אם הבנים שמחה עמ' קט כתב:

ועיין בספר אהבת יונתן שכתב דזה גופה שאנו חוזרים לארץ ישראל זה

גופה לתשובה תחשב, וזה עיקר התשובה וכה לשונו שם: כאשר יעברו עליהם כמה וכמה צרות ואפ"ה לא יעזבו את ה' ואת נחלתם ארץ הקדושה טוב"ב וזהו יהיה עיקר תשובתם כי התשובה צריכה להיות באותו מקום ובאותו מעשה ועיקר חטאם בזמן הבית הוא היה ירידתם למצרים... ונשתרבו מזה חטאים גדולים ולכך תהיה תשובתם לעתיד- שלא ינטשו את נחלתם.

היטיב לבטא מהלך זה הרב קוק בסידורו:

הנה ישנו שנת תרדמה משך גלות ארוכה וקשה מאד. כחותינו הלאומיים נשאו אז בלועים בקרבנו פנימה, מבחוץ הכל נעשה מקומט מזוקן, אבל מבפנים טל החיים הולך וזורם. כשם שהמצות המעשיות בכללן בכל מלואיהן הלכו עמנו בגולה, ושמרו לנו בה את לח חיינו ואת חותם רוחנו, ע"פ עצמותנו הפנימית, הביאו אותנו לאלה ימי התחלת תקופת ההארה לחיים של חפץ תחיית האומה בארצנו, כן יביאו אותנו המצות התלויות בארץ לידי רוממות החיים, שע"פ צורתם השלמה הן נקבעו. וכל אשר נוסף להתבונן במהותן של המצוות התלויות בארץ כולן, ונראה כמה רחוקות הן מאתנו, כמה היינו צריכים להיות בתנאים יותר בריאים וחזקים, עד שיהיו אלה המצוות מתקיימות בהם, כן יגדל בנו החשק לקים באהבה וביקר את אותו החלק, שאנו יכולים לקימו בתור זכר לדבר, זכר קדש, זכרון לחיים שלמים, שיבואו לנו בבוא תשועה שלמה לעמנו על אדמתנו לתשועת עולמים, ואשר בקימנו אותו עכשיו הננו מעשירים את נשמת אומתנו באותה אש הקדש, אשר תהיה לשלהבת הקדש מלאת החיים לעת

חיה. (הרב קוק עולת ראיה א עמודים שני-שנד)

בימים אלו נתפלל כולנו לתשובה שלמה, לשיבת העם לארצו, לשיבת החיבור אל אדמתו וקיום מצוותיה של תורת הארץ.

העלון חרג קימעא ועוסק ברובו בענייני החגים הקרבים ובאים עלינו לטובה. פתחנו במאמריו של הרב יהודה עמיחי על השימוש במכשיר החגז ביום טוב ועל דיני לינת לילה של הלוח, בצל וכתתי. לקט של שאלות ותשובות קצרות בענייני חגי תשרי שענה הרב יהודה עמיחי באתרים שונים. נוספה לחוברת סקירה על מאמר שכתב פרופ' זהר עמר על ארבעת המינים. במדור המצוות התלויות בארץ כתב הרב יואל פרידמן על בעיות ופתרונות הפרשת חלה במפעל. במדור שונות כתב הרב עמיחי על לקיחת ייחור מחברו, הרב אייגנר ממשיך את סדרת המאמרים בענייני רפת והפעם על עשיית מלאכות בערב שבת ברפת, חתמנו במשא ומתן שענין מאמרו של הרב אחיטוב בגליון הקודם בענין צער בעלי חיים בדייג לשם הנאה.

שנה טובה, כתיבה וחתימה טובה

